

... I, de sobte, arribà la docència en línia

Quan es va saber que el 16 de març de 2020 les classes presencials s'interrompien per frenar l'avanç del coronavirus i que l'activitat docent passava al règim de docència telemàtica, a ningú li va semblar anormal. Considerant la preocupació, el pànic fins i tot, que estava provocant el coronavirus, la docència en línia era una cosa comprensible, un desafiament menor. A primera vista, tenir un substitut telemàtic factible per a seguir amb les classes des de casa, i poder, a poc a poc, instal·lar-se en aquest sentiment confortable de desconexió era una solució molt acceptable. I més encara quan considerem la catàstrofe que començava a envoltar-nos: la llista interminable de persones mortes, la impotència i la improvisació de la classe política, les nostres empreses posant el crit en el cel, queixant-se, demanant subvencions i amenaçant amb acomiadaments, quan uns dies arrere es presentaven com a ens omnipotents, innovadors i creadors de riquesa. Ara, davant el coronavirus, només teníem els serveis públics, amb el personal sanitari al capdavant, i els treballadors i treballadores presencials que s'ocupaven de les necessitats prioritàries. La seua presencialitat ens ha salvat, mentre la resta ens enredàvem en la virtualitat telemàtica. Queda per a un altre dia discutir per què es donava aquest sentiment d'alleujament que portava el fet de descansar de la docència presencial, la desconexió temporal del treball. Aquest lapse de temps buit, alliberat i sense presència que ens salvava d'un treball realitzat, en viu, en un context de forta alienació, competitivitat i fatiga en una universitat cada vegada més anodina.

Ningú sabia en els moments inicials el que vindria a continuació. Una infanteria universitària nascuda per a ser presencial es trobava a casa perplexa, infradotada, sense preparació, sense pautes, en desbandada. Tan sols algunes indicacions improvisades, inespecífiques, des de les administracions públiques i els rectorats, basades a recomanar certs dispositius –xat, fòrums, videoconferències– poc usuals en el diccionari del docent presencial. El PDI, acostumat a mil batalles a les aules, però inerte en aquesta nova realitat virtual de la teledocència, ha viscut laboralment aquests dies una experiència solitària, d'apanyar-se-les, ambigua, artesanal i, paradoxalment, de falta de comunicació, just en el moment de la febre de la comunicació, i de descoordinació amb la resta de professorat. Poc sabem de com s'ha apanyat la resta del nostre col·lectiu amb els nous mitjans digitals. Una experiència, a més, profundament subjectiva, en la qual hem pogut apreciar els avantatges i els inconvenients d'aquests nous mitjans aplicats al nostre treball docent. Caldria hui concentrar-se en els inconvenients que molts i moltes hem percebut.

Quan passàrem a la docència en línia, en la primera videoconferència, directament havien desaparegut un terç dels alumnes que assistien a classe. El nombre d'assistents no s'ha recuperat en les successives sessions. Mancança de mitjans tècnics, malaltia, desmotivació? Passats els primers dies, es continua tenint la sensació d'improvisació, falta de mitjans, desorientació, sobrecàrrega, cerca de mitjans tecnològics per compte propi en empreses i recursos privats, amb la sobrecàrrega afegida d'haver de dedicar un temps considerable per a conèixer el seu funcionament. A això s'ha afegit, un al·luvió de correus electrònics, lliuraments de pràctiques i una infinitat de casos particulars amb dificultats d'alumnat lligades a la tecnologia, a la salut, als problemes familiars, psicològics. La desmotivació hi campa. Si ja era difícil mantenir la connexió amb l'alumnat en les classes presencials –amb l'avantatge de l'espai físic que permetia certa unió–, aquesta docència actual, sense fils, trenca l'escàs vincle amb l'alumnat, ara dispers per la xarxa o, simplement, desconnectat.

DILLUNS AL SOL

11/05/2020
[WEB CGT-INFORMA](#)

A més d'aquests problemes contextuais i instrumentals, hi ha uns altres de caràcter més relacional, de la relació professorat-alumnat. En el millor dels casos, la relació de major proximitat amb els alumnes es dona, tècnicament, amb la videoconferència. En grups grans, s'imposa un ús bastant

restringit de les seues potencialitats, mantenint-se tancats els micròfons i les càmeres de les persones assistents per a no pertorbar l'àudio o la imatge del docent (aquest és el format que s'ha estandarditzat en la majoria de grups amb alt nombre de persones matriculades (50-55) i que se segueix en totes les assignatures que cursen). Davant les classes presencials, marcades per una abundància d'informació visual, auditiva i gestual, provinent de l'alumnat, les classes virtuals no generen cap d'aquestes informacions, no pots dirigir-te a ningú, no saps si alguna cosa s'ha comprés, parles en un espai quasi buit de retroalimentació, per a la pantalla, per a un mur opac. Aquesta relació de supressió sensorial, provoca un canvi de relació amb l'alumnat. Com anomenar a la nova situació d'opacitat digital que acabava d'envair-nos? Docència opaca, ensenyament mur, alumnat fantasma, ceguesa docent? Aquest estàndard comunicatiu imposa la sensació de parlar per a la paret, a cegues, a un alumnat digital que ha perdut el seu rostre particular. El professorat veu tan sols una pantalla amb una llista de noms que s'han connectat a la sessió, amb ells no hi ha més que una molt escassa retroalimentació, monosil·làbica la majoria de les vegades. Impossible una docència que compte amb la seua paraula per a millorar l'aprenentatge.

No es tracta de glorificar l'aula presencial, que ja ens martiritzava abans de la pandèmia, per l'avanç de formes d'alienació que han progressat aquests últims anys, però almenys la presencialitat situava l'alumnat a la classe i es generava l'espai d'un canvi potencial, és cert que molt difícil en aquests temps d'alienació docent generalitzada. No obstant això, situava l'alumnat enfront i podia ocórrer alguna cosa. Obria l'expectativa que part de l'alumnat, fins i tot només un o una, poguera sintonitzar. Aquest era, també, el nostre objectiu en les interminables converses entre docents per a intercanviar materials o estratègies que aconseguiren arribar, donar en la diana per a aconseguir un alumnat molt sovint refractari, difícil. Alguns materials podien amb sort arrancar una pregunta aguda des de l'alumnat, que era compartida en directe per la resta, una pregunta, a vegades, d'algú inesperat. L'aula no és només un espai d'aprenentatge de continguts acadèmics, sinó també un espai de trobada entre iguals, col·legues, i de mantenir l'expectativa de descobrir alguna cosa que beneficie la seua experiència vital. Amb la virtualitat, la docència passa a ser una pantalla més, que competeix amb unes altres: Youtube, xarxes socials.

La situació en aquests dies de docència fantasma elimina qualsevol possibilitat, per xicoteta que fora, d'una dimensió col·lectiva de l'aprenentatge. És l'últim pas de la individualització de l'alumnat i del professorat –ara dispersos en la xarxa-. Una individualització que camina de pressa en un terreny adobat durant anys, que ara permet que aquests processos actuals de fragmentació s'instal·len tan fàcilment. Se'n diu educació en línia, però no és educació, és tan sols transmissió d'informació o monitoratge de l'aprenentatge en línia.

CGT-PV UV Podeu enviar qualsevol opinió o consulta a cgt@uv.es

... Y, de repente, llegó la docencia online

Cuando se supo que el 16 de marzo de 2020 las clases presenciales se interrumpían para frenar el avance del coronavirus y que la actividad docente pasaba al régimen de docencia telemática, a nadie le pareció anormal. Considerando la preocupación, el pánico incluso, que estaba desatando el coronavirus, la docencia online era algo comprensible, un desafío menor. A primera vista, tener un sustituto telemático factible para seguir con las clases desde casa, y poder, poco a poco, instalarse en ese sentimiento confortable de desconexión era una solución muy aceptable. Y más aún cuando consideramos la catástrofe que empezaba a rodearnos: la lista interminable de personas fallecidas, la impotencia y la improvisación de la clase política, nuestras empresas poniendo el grito en el cielo, quejándose, pidiendo subvenciones y amenazando con despidos, cuando unos días atrás se presentaban como entes omnipotentes, innovadores y creadores de riqueza. Ahora, frente al coronavirus, solo teníamos a los servicios públicos, con el personal sanitario al frente, y a los trabajadores y trabajadoras presenciales que se ocupaban de las necesidades prioritarias. Su presencialidad nos ha salvado, mientras el resto nos enredábamos en la virtualidad telemática. Queda para otro día discutir por qué se daba este sentimiento de alivio que traía el descansar de la docencia presencial, el desconectar temporalmente del trabajo. Este lapso de tiempo vacío, liberado y sin presencia que nos salvaba de un trabajo realizado, en vivo, en un contexto de fuerte alienación, competitividad y fatiga en una universidad cada vez más anodina.

Nadie sabía en los momentos iniciales lo que vendría a continuación. Una infantería universitaria nacida para ser presencial se encontraba en casa perpleja, infradotada, sin preparación, sin pautas, en desbandada. Tan solo algunas indicaciones improvisadas, inespecíficas, desde las administraciones públicas y los rectorados, basadas en recomendar ciertos dispositivos –chat, foros, vídeo-conferencias- poco usuales en el diccionario del docente presencial. El PDI, curtido en mil batallas en las aulas, pero inerme en esta nueva realidad virtual de la teledocencia, ha vivido laboralmente estos días una experiencia solitaria, de apañárselas, ambigua, artesanal y, paradójicamente, de falta de comunicación, justo en el momento de la fiebre de la comunicación, y de descoordinación con el resto de profesorado. Poco sabemos de cómo se ha apañado el resto de nuestro colectivo con los nuevos medios digitales. Una experiencia, además, profundamente subjetiva, en la que hemos podido apreciar las ventajas y los inconvenientes de estos nuevos medios aplicados a nuestro trabajo docente. Cabría hoy concentrarse en los inconvenientes que muchos y muchas hemos percibido.

Cuando pasamos a la docencia online, en la primera vídeo-conferencia, directamente habían desaparecido un tercio de los alumnos que asistían a clase. El número de asistentes no se ha recuperado en las sucesivas sesiones. ¿Falta de medios técnicos, enfermedad, desmotivación? Pasados los primeros días, se sigue teniendo la sensación de improvisación, falta de medios, desorientación, sobrecarga, búsqueda de medios tecnológicos por cuenta propia en empresas y recursos privados, con la sobrecarga añadida de tener que dedicar un tiempo considerable para conocer su funcionamiento. A esto se ha añadido, un aluvión de mails, entregas de prácticas y un sinfín de casos particulares con dificultades de alumnado ligadas a la tecnología, a la salud, a problemas familiares, psicológicos. La desmotivación impera. Si ya era difícil mantener la conexión con el alumnado en las clases presenciales –con la ventaja del espacio físico que permitía cierta unión-, esta docencia actual, sin hilos, rompe el escaso vínculo con el alumnado, ahora disperso por la red o, simplemente, desconectado.

Además de estos problemas contextuales e instrumentales, existen otros de carácter más relacional, de la relación profesorado-alumnado. En el mejor de los casos, la relación de mayor proximidad con los alumnos se da, técnicamente, con la vídeo-conferencia. En grupos grandes, se impone un uso bastante restringido de sus potencialidades, manteniéndose cerrados los micrófonos y las cámaras de las personas asistentes para no perturbar el audio o la imagen del docente (este es el formato que se ha estandarizado en la mayoría de grupos con alto número de personas matriculadas (50-55) y que se sigue en todas las asignaturas que cursan). Frente a las clases presenciales, marcadas por una abundancia de información visual, auditiva y gestual, proveniente del alumnado, las clases virtuales no generan ninguna de estas informaciones, no puedes dirigirte a nadie, no sabes si algo se ha comprendido, hablas en un espacio casi vacío de retroalimentación, para la pantalla, para un muro opaco. Esta relación de supresión sensorial, provoca un cambio de relación con el alumnado. ¿Cómo llamar a la nueva situación de opacidad digital que acababa de invadirnos? ¿Docencia opaca, enseñanza muro, alumnado fantasma, ceguera docente? Este estándar comunicativo impone la sensación de hablar para la pared, a ciegas, a un alumnado digital que ha perdido su rostro particular. El profesorado ve tan solo una pantalla con una lista de nombres que se han conectado a la sesión, con ellos no hay más que una muy escasa retroalimentación, monosilábica la mayoría de las veces. Imposible una docencia que cuente con su palabra para mejorar el aprendizaje.

No se trata de glorificar el aula presencial, que ya nos martirizaba antes de la pandemia, por el avance de formas de alienación que han progresado estos últimos años, pero al menos la presencialidad situaba al alumnado en la clase y se generaba el espacio de un cambio potencial, es cierto que muy difícil en estos tiempos de alienación docente generalizada. No obstante, situaba al alumnado enfrente y podía ocurrir algo. Abría la expectativa de que parte del alumnado, incluso solo uno o una, pudiera sintonizar. Ese era, también, nuestro objetivo en las interminables conversaciones entre docentes para intercambiar materiales o estrategias que consiguiesen llegar, dar en la diana para alcanzar a un alumnado muy frecuentemente refractario, difícil. Algunos materiales podían con suerte arrancar una pregunta aguda desde el alumnado, que era compartida en directo por el resto, una pregunta, a veces, de alguien inesperado. El aula no es solo un espacio de aprendizaje de contenidos académicos, sino también un espacio de encuentro entre iguales, colegas, y de mantener la expectativa de descubrir algo que beneficie a su experiencia vital. Con la virtualidad, la docencia pasa a ser una pantalla más, que compite con otras: Youtube, redes sociales.

La situación en estos días de docencia fantasma acaba con cualquier posibilidad, por pequeña que fuera, de una dimensión colectiva del aprendizaje. Es el último paso de la individualización del alumnado y del profesorado – ahora dispersos en la red-. Una individualización que camina deprisa en un terreno abonado durante años, que ahora permite que estos actuales procesos de fragmentación se instalen tan fácilmente. Se le llama educación online, pero no es educación, es tan solo transmisión de información o monitorización del aprendizaje online.

CGT-PV UV Podéis enviar cualquier opinión o consulta a cgt@uv.es

